

УДК 330.341.2:338.242.2

І. А. Гнатенко,

д. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва та бізнесу,
Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0254-2466

Ю. М. Попова,

к. е. н., доцент, доцент кафедри бізнес-логістики та транспортних технологій,
Державний університет інфраструктури та технологій, м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-5246-1349

І. Г. Бачкір,

к. е. н., асистент кафедри менеджменту, Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського, м. Кременчук, Україна
ORCID ID: 0000-0001-5411-3770

К. В. Нечипоренко,

старший викладач кафедри менеджменту і права, Дніпровський державний
аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна
ORCID ID: 0000-0002-2421-6530

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.17.3

СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНИХ ПРІОРИТЕТІВ В КОНТЕКСТІ СЦЕНАРНОГО ФОРСАЙТУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ: МОДЕЛЮВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

I. Hnatenko,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Entrepreneurship and Business, Kyiv National University of Technologies and Design, Ukraine, Kyiv

Yu. Popova,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Business Logistics
and Transportation Technologies, State University of Infrastructure and Technologies, Ukraine, Kyiv

I. Bachkir,

PhD in Economics" Assistant of the Department of Management,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University, Ukraine, Kremenchuk

K. Nechyporenko,

Senior Lecturer of the Department of Management and Law,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Ukraine, Dnipro

STRATEGIES OF STATE PRIORITIES IN THE CONTEXT OF SCENARIO FORESIGHT OF INNOVATION ECONOMY MANAGEMENT: MODELING OF SCIENTIFIC, TECHNICAL AND INTELLECTUAL POTENTIAL

У статті розглянуто моделювання науково-технічного та інтелектуального потенціалу в стратегіях державних пріоритетів у контексті сценарного форсайту управління інноваційною економікою. Доведено, що держава повинна визначати стратегії формування державних пріоритетів у контексті сценарного форсайту розвитку інноваційної економіки України. Та водночас бути головним мотиватором реалізації інноваційних ідей, які зароджуються на теренах

національної суб'єктивної свідомості під впливом різноманітних сценаріїв розвитку економіки. В процесі визначення стратегії формування державних пріоритетів розвитку підприємництва актуалізовано уникнення шаблонного копіювання досвіду інших країн у перетворенні інституціональної матриці, стимулюванні інновацій та науково-технічного прогресу. Залучення позитивного досвіду запропоновано здійснювати лише з урахуванням принципу цілепокладання в межах державної стратегії, враховуючи соціально-орієнтовану модель підприємництва з неповторною ментальністю (неформальними правилами) українського народу.

The article considers the modeling of scientific, technical and intellectual potential in the strategies of state priorities in the context of the scenario foresight of innovation economy management. It is proved that the state should determine strategies for the formation of state priorities in the context of the scenario foresight of the development of Ukraine's innovative economy. But at the same time to be the main motivator for the implementation of innovative ideas that emerge in the national subjective consciousness under the influence of various scenarios of economic development. In the process of determining the strategy of formation of state priorities for entrepreneurship development, the avoidance of stereotyped copying of the experience of other countries in the transformation of the institutional matrix, stimulation of innovations and scientific and technological progress was actualized. In order to implement the scenario of the "New Innovation Course" it is proposed to take into account the following priorities of business development: stimulating the development of innovation clusters; support of the national labor market; updating national legislation on entrepreneurship and innovation; transformation of the institutional matrix capable of ensuring the development of entrepreneurship in an innovative economy; moderate state intervention in economic processes, with planning of such intervention according to the temporal logic of innovation economy development. It is proposed to attract positive experience only taking into account the principle of goal setting within the state strategy, taking into account socially oriented business model with unique mentality (informal rules) of Ukrainian people. The study provides an opportunity to argue that the development of entrepreneurship in an innovative economy contributes to a balanced state strategy in the process of determining state priorities for business development. Such strategy should ensure the intensification of innovation in all sectors of the economy and satisfy the economic interests of all economic entities through the introduction and increase of scientific, technical and intellectual potential of the country. In order to increase the intellectual potential of the country there is a need to create an innovative infrastructure taking into account the labor market as the main supplier of intellectual resources for entrepreneurship.

Ключові слова: стратегії, державні пріоритети, сценарний форсайт, управління інноваційною економікою, моделювання науково-технічного потенціалу, моделювання інтелектуального потенціалу.

Key words: strategies, state priorities, scenario foresight, management of innovative economy, modeling of scientific and technical potential, modeling of intellectual potential.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Держава повинна визначити стратегії формування державних пріоритетів у контексті сценарного форсайту розвитку інноваційної економіки України. Та водночас бути головним мотиватором реалізації інноваційних ідей, які зароджуються на теренах національної суб'єктивної свідомості під впливом різноманітних сценаріїв розвитку економіки. В процесі визначення стратегії формування державних пріоритетів розвитку підприємництва, слід уникати шаблонного копіювання досвіду інших країн у перетворенні інституціональної матриці, стимулюванні інновацій та науково-технічного прогресу. Залучення позитивного досвіду слід здійснювати

лише з урахуванням принципу цілепокладання в межах державної стратегії, враховуючи соціально-орієнтовану модель підприємництва з неповторною ментальністю (неформальними правилами) українського народу. Зазначені факти обумовлюють актуальність теми дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЮТЬСЯ АВТОРИ, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРИШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Існуюча в сучасній Україні система державного регулювання інноваційною діяльністю суб'єктів підприємництва не сприяє повній реалізації сценарію "Нового інноваційного кур-

су" і з цієї причини не може вважатися ефективною [2; 4; 6; 7].

Крім того, реалізація сценарію "Нового інноваційного курсу" передбачає наявність гаранту, який би фіксував та захищав інтереси формальних та неформальних інститутів, підтримував розвиток інноваційної інфраструктури, оскільки держава у цьому сенсі виступає як зовнішня сила, яка забезпечує такий сценарій. Для досягнення зазначеного сценарію потрібні істотні зміни основних макроструктурних пропорцій, зокрема: зміна структури товарного виробництва на користь обробних галузей [1; 8—11]. З огляду на обмеженість державних ресурсів, необхідно визначити пріоритетні та бюджетоутворюючі галузі промисловості, яким держава повинна надавати селективну підтримку — так звані підприємства-зростання [3; 5].

Усі заходи державного впливу в межах зазначеного сценарію слід формувати з розуміння того, що держава як організація володіє конкурентними перевагами в реалізації засобів регуляторного впливу (примусу, контролю, відповідальності, покарання), що за вдалого їх застосування підсилює результативність інноваційного розвитку підприємництва.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження моделювання науково-технічного та інтелектуального потенціалу в стратегіях державних пріоритетів у контексті сценарного форсайту управління інноваційною економікою.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Актуалізація державного регулювання підприємництвом з урахуванням сценарного форсайту розвитку інноваційної економіки постає також з того, що світовий досвід економічного розвитку свідчить про те, що плановане державне стратегування є оптимальним шляхом стимулювання науково-технічного переозброєння та поетапної диверсифікації будь-якого виробництва в умовах несприятливого зовнішнього середовища.

З метою реалізації сценарію "Нового інноваційного курсу" слід формувати такі пріоритети розвитку підприємництва: стимулювання розвитку інноваційних кластерів; підтримка національного ринку праці; оновлення національного законодавства з питань підприємництва та інноваційної діяльності; перетворення інституціональної матриці здатної забезпечити розвиток підприємництва в умовах інноваційної економіки; помірне

втручання держави в економічні процеси, з плануванням такого втручання відповідно темпоральної логіки розвитку інноваційної економіки.

Важливим кроком до стимулювання підприємницької діяльності у сфері інновацій є проведення державної політики щодо підвищення мінімальної заробітної плати, що сприятиме збільшенню інвестування у власну справу, зміцненню купівельної спроможності та забезпеченню стійкого попиту.

Існує потреба в удосконаленні оцінювання інтелектуальної праці та підвищення на цій основі заробітної плати у секторах освіти, науки та інновацій. Крім того, важливо визначити перспективні стратегічно важливі для держави наукові напрямки і забезпечити їх матеріально-технічною та інформаційною базою, логістикою, кадрами і гарантіями впровадження отриманих результатів. Особливої уваги з боку органів державної влади потребує створення повноцінної інноваційної інфраструктури підтримки підприємництва.

Усі сформульовані вище пропозиції дозволяють сформувати етапи визначення державних пріоритетів розвитку підприємництва в інноваційній економіці за сценарієм "Новий інноваційний курс" (рис. 1). Слід зазначити, що ефективність реалізації запропонованих етапів знаходиться у прямій залежності від інтелектуального рівня державних посадовців, їх адміністративного досвіду у напрямку стратегування. Інтелектуальна праця ґрунтується на сукупності наявних персональних здібностей або вмінь, які оцінюються за рівнем отриманої освіти, здатністю до систематичного навчання та підвищення досвіду, котрі застосовуються в практичній діяльності на користь суспільного розвитку. У зв'язку з цим, підвищення рівня інтелектуального потенціалу державних посадовців буде сприяти найліпшій реалізації сценарію "Новий інноваційний курс".

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Проведене дослідження надає можливість стверджувати, що розвитку підприємництва в інноваційній економіці сприяє виважене державне стратегування в процесі визначення державних пріоритетів розвитку підприємства. Таке стратегування повинне забезпечити активізацію інноваційної діяльності в усіх секторах економіки та задовольнити економічні інтереси усіх суб'єктів господарювання за рахунок упровадження та примноження науково-технічного та інтелектуального потенціалу країни.

Таблиця 1. Визначення стратегії формування державних пріоритетів у контексті сценарного форсайту розвитку інноваційної економіки України

Сценарний форсайт розвитку інноваційної економіки	Загрози зовнішнього оточення	Опортуністичні явища	Характеристика деформацій в інституціональній матриці	Пропонована стратегія формування державних пріоритетів	Преваги реалізації стратегії	Загрози реалізації стратегії
Сценарій 1 «Соціально-економічний та політичний колапс»	Військова інтервенція; знецінення національної валюти; фінансова криза як на макро-, так і на метарівні; тотальне збідніння населення; дефолт; всеосяжна мілітаризація економіки; застарілість виробничих фондів; тривала гіперінфляція; політична та фінансова криза; слабка інфраструктура підтримки; епідемії або глобальні пандемії; високий рівень злочинності; тотальна корупція та бюрократизм; неузгодженість у діях та низька ефективність роботи трьох гілок влади; офшоризація економіки; значна вичерпність природних ресурсів тощо	Корупція, шахрайство, шантаж; комерційний шпіонаж; злочинність; бюрократія; сепаратизм; агентські суперечки та картельні змови; виробничі та трудові конфлікти; популізм; утилки малого бізнесу; зрив контрактних умов тощо	«Провали» в усіх інститутах та повна втрата ефективних формальних і неформальних інституціональних взаємодій. Значна деформація інституціональної матриці	Стратегія «Жорсткого адміністративного форсажу» 1. Активне втручання держави в економіку. 2. Жорсткі директивні заходи щодо планування економіки. 3. Пріоритети розвитку приватної власності. 4. Повна реструктуризація або реорганізація інститутів, виробництва та сфери послуг. 5. Формування нових видів інноваційної інфраструктури. 6. Стимулювання інноваційних форм зайнятості. 7. Підвищення інтелектуалізації та професійних здібностей трудових ресурсів	Досягнення швидких коротко-строчкових результатів	Екстенсивне економічне зростання. Короткостроковості дії стратегії внаслідок значного опору системи та підвищення трансакційних витрат (внаслідок високої сили тертя – за підходом Р. Коуза)
Сценарій 2 «Заморозка депресія»	Висока сировинна залежність виробництва; назриваюча стагнація економіки; низька якість вітчизняної продукції; латентні фінансові, економічні, політичні та суспільно-демографічні загрози; «замороження» практично усіх інноваційних реформ; низький рівень забезпечення прав приватної власності та розвитку малого бізнесу; висока турбулентність соціально-економічних явищ; колізії та проталани в законодавстві тощо	Відтік «мізків»; корупція, шахрайство, шантаж; інтелектуальне «спірацтво»; підвищення суїцидів серед населення; трудові та виробничі конфлікти тощо	Відтік «мізків»; корупція, шахрайство, шантаж; інтелектуальне «спірацтво»; підвищення суїцидів серед населення; трудові та виробничі конфлікти тощо	Стратегія «Помірної поступальних змін» 1. Помірне втручання держави в економіку. 2. Комбіновані заходи щодо планування розвитку економіки: директивно-ринкові. 3. Стимулювання розвитку приватної власності. 4. Часткова реструктуризація та реорганізація інститутів, виробництва та сфери послуг. Формування заходів з ліквідації усталених інертних інституціональних формальних та неформальних взаємодій	Досягнення відносно швидких результатів у середньостроковій та довгостроковій перспективі	Переважання екстенсивного економічного зростання над інтенсивним. Опір системи внаслідок втрати її адаптаційності, гнучкості та інноваційності. Ментальний супротив суєспільства до зміни усталених та тривалий час існуючих норм

Продовження таблиці 1

Сценарний форсайт розвитку інноваційної економіки	Загрози зовнішнього оточення	Опортуністичні явища	Характеристика деформацій в інституціональній матриці	Пропонована стратегія формування державних пріоритетів	Преваги реалізації стратегії	Загрози реалізації стратегії
Сценарій 3 «Керований холод»	Відсутність закритого циклу виробництва; значні суперечки та колізії між діючими політичними партіями стосовно перспектив подальшого розвитку держави; висока перспектива настання фінансової та політичної кризи; наростаюча розбалансованість між діючими формальними та неформальними інститутами; дисбаланс ринкового попиту та пропозиції на ринку праці тощо	Міжпартійні конфлікти; опортунізм у соціально-трудових відносинах; корупція та бюрократизм; недобросовісні шахрайські дії конкурентів та партнерів тощо	Часткові «провали» в інституціональній матриці. Низька ефективність окремих формальних та неформальних інституціональних взаємодій	<p><i>Стратегія «Плановірного інноваційного розвитку»</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Минималне втручання держави в економічні та ринкові процеси. 2. Забезпечення паритету стейкхолдерів підприємництва при плануванні подальшого інноваційного розвитку. 3. Принципова зміна логіки подальшого державного регулювання у напрямку переувідомлення значення інноваційного бізнесу та людини в системі національної економіки. 4. Продовження політики стимулювання розвитку малого бізнесу та приватної власності <p>Ліквідація недієвих популістських партій та оновлення політичної еліти</p>	<p>Помірне досягнення результатів у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Інтенсивне економічне зростання у довгостроковій перспективі</p>	<p>Опір системи внаслідок зміни політичних еліт, які втілювали реформаторські заходи з інноваційного розвитку</p>
Сценарій 4 «Новий інноваційний курс»	Наростаюча конкуренція на мета-підприємствами; невідповідність нормативно-правової бази та інфраструктурних елементів діючій інноваційній економіці; швидка зміна споживачьких симпатій; застарілість основних фондів; дефіцит інвестицій та фінансового капіталу для покриття інноваційної діяльності; зміна політичного курсу на традиційний розвиток національної економіки тощо			<p><i>Стратегія «Формування нового інноваційного курсу засновано на реалізації авторської методології несінноваційного формування державних пріоритетів розвитку підприємництва»</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Стимулювання розвитку інноваційних кластерів. 2. Підтримка ринку праці. 3. Оновлення національного законодавства з питань підприємництва та інноваційної діяльності. 4. Перетворення інституціональної матриці, здатної забезпечити розвиток підприємництва в умовах інноваційної економіки <p>Помірне втручання держави в економічні процеси, з плануванням такого втручання відповідно темпоральної логіки розвитку інноваційної економіки</p>	<p>Досягнення результатів у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі. Забезпечення інтенсивного економічного зростання</p>	<p>Високі ресурсні вимоги системи до формування стратегії розвитку підприємництва. Динамізм, швидкозміність та значні коливання соціально-економічного розвитку в умовах інноваційної економіки</p>

Рис. 1. Етапи визначення державних пріоритетів розвитку підприємництва в інноваційній економіці за сценарієм "Новий інноваційний курс"

З метою підвищення інтелектуального потенціалу країни існує потреба у створенні інноваційної інфраструктури з урахуванням ринку праці як основного постачальника інтелектуальних ресурсів для сфери підприємництва.

Література:

1. Боровік Л.В. Методологія реалізації інвестиційної політики у аграрній галузі. Причорноморські економічні студії. 2017. № 14. С. 110—114.

2. Гнатенко І.А. Визначення інновацій як інструментарію національного підприємництва. Науковий вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія "Економіка". 2018. Т. 23. Вип. 5 (70). С. 38—42.

3. Гнатенко І. Вплив національного інноваційного підприємництва на сталий розвиток ринку праці. Вісник Херсонського державного університету. 2018. № 32. С. 69—72.

4. Гнатенко І.А. Методологічні основи інституціонального аналізу національної системи інноваційного підприємництва. Науковий журнал "Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії". 2018. № 6 (18). С. 70—74.

5. Мехеда Н.Г., Маренич А.І. Наслідки євроінтеграції: соціальний аспект. Фінансовий простір. 2013. № 4 (12). С. 209—214.

6. Несторенко Т.П. Інфраструктура города в контексте его конкурентоспособности. 36. наукових праць (Миколаїв). Вип. 59 "Економічні науки", Чорноморський державний університет імені Петра Могили. 2007. Т. 72. С. 70—76.

7. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2021. Vol. 43. № 1. P. 129—135.

8. Rakhmetulina Z., Pokataieva O., Trokhymets O., Hnatenko I., Rubezhanska V. Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 2020. Vol. 4. № 35. P. 238—247.

9. Tregubov O., Holovina L. Global experience in providing social protection of population. *Papers in Economics and Finance*. Published by: Wydzia? Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. 2020. № 4. P. 17—25.

10. Yepifanova I., Dzhedzhula V. Methodology of evaluation of innovative potential of enterprises. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2020. № 6 (3). P. 171—190.

11. Zos-Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2020. Vol. 42. № 4. P. 504—515.

References:

1. Borovik, L.V. (2017), "Methodology of investment policy implementation in the agricultural sector", *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi*, vol. 14, pp. 110—114.

2. Hnatenko, I. (2018), "Definition of innovations as tools of national entrepreneurship", *Naukovyy visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu imeni I. I. Mechnykova. Seriya "Ekonomika"*, vol. 23, 5 (70), pp. 38—42.

3. Hnatenko, I. (2018), "The Impact of National Innovative Entrepreneurship on Sustainable Development of the Labor Market", *Visnyk Kheronskoho derzhavnogo universytetu-Bulletin of the Kherson State University*, vol. 32, pp. 69—72.

4. Hnatenko, I. (2018), "Methodological bases of institutional analysis of the national system of innovative entrepreneurship", *Ekonomichnyy visnyk Zaporizjkoji derzhavnoji inzhenernoji akademiji-Economic Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy*, vol. 6 (18), pp. 70—74.

5. Meheda, N.G. and Marenich, A.I. (2013), "Consequences of European integration: social aspect", *Finansovyy prostir*, vol. 4 (12), pp. 209—214.

6. Nestorenko, T.P. (2007), "City infrastructure in the context of its competitiveness", *Zb. naukovykh prats' (Mykolayiv)*, vyp. 59 "Ekonomichni nauky", *Chornomors'kyy derzhavnyy universytet imeni Petra Mohyly*, vol. 72, pp. 70—76.

7. Brockova, K., Rossokha, V., Chaban, V., Zos-Kior, M., Hnatenko, I. and Rubezhanska, V. (2021), "Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production", *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 43.1, pp. 129—135.

8. Rakhmetulina, Z., Pokataieva, O., Trokhymets, O., Hnatenko, I. and Rubezhanska, V. (2020), "Optimization of the structure of an innovative cluster on a competitive basis in a free market", *Financial and credit activities: problems of theory and practice*, vol. 4.35, pp. 238—247.

9. Tregubov, O. and Holovina, L. (2020), "Global experience in providing social protection of population", *Papers in Economics and Finance*. Published by: Wydzia? Ekonomii Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, vol. 4, pp. 17—25.

10. Yepifanova, I. and Dzhedzhula, V. (2020), "Methodology of evaluation of innovative potential of enterprises", *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 6 (3), pp. 171—190.

11. Zos-Kior, M., Hnatenko, I., Isai, O., Shtuler, I., Samborskyi, O. and Rubezhanska, V. (2020), "Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises", *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, vol. 42.4, pp. 504—515.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2021 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73